

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 29-35-69, 628-37-04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 21-07-57, 628-90-17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00-503 W A R S Z A W A
TELEFAX: 29-40-89

BS/333/43/92

POLSKA WIDZIANA OCZAMI MŁODZIEŻY

Komunikat z badań

Warszawa, czerwiec 1992 r.

UWAGA: Przedruk materiałów CBOS w całości lub w części oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone wyłącznie z podaniem źródła.

Przemiany, które dokonały się w naszym kraju w ostatnich trzech latach, są oceniane przez młodzież krytycznie¹. Sytuacja w Polsce - zdaniem młodych respondentów - zmierza w złym kierunku i nikt nie panuje nad jej rozwojem, a obecny okres to kolejny krok na drodze ku upadkowi kraju. Nieliczni tylko uważają, że w miejsce dyktatury komunistycznej powstała demokracja, natomiast opinie pozostałych są podzielone między twierdzących, że za plecami nowej władzy stoi ktoś inny oraz tych, którzy nie potrafią określić obecnej sytuacji lub jej następstw. Odpowiadając na konkretne pytanie przyznają jednak, że w kraju panuje tolerancja światopoglądowa i przestrzega się swobód obywatelskich. Młodzież sądzi, że Polacy mają za mały wpływ na rządzenie państwem, a szanse życiowe w Polsce są nierówne i zależą od sytuacji materialnej i pochodzenia społecznego obywateli. Nastąpił wyraźny kryzys zaufania do instytucji, organizacji i osób życia publicznego.

Diagnoza sytuacji

Od ubiegłego roku nastąpiła diametralna zmiana ocen kierunku rozwoju sytuacji w Polsce. Obecnie ponad połowa (58%) respondentów uważa, że *sytuacja zmierza w złym kierunku*, tylko 10% twierdzi, że w dobrym, a co trzeci badany nie zajął stanowiska w tej sprawie.

¹ "Młodzież '92" - badanie przeprowadzone w dniach 9-28 kwietnia 1992 r. na 1289-osobowej ogólnopolskiej losowej próbie uczniów ostatnich klas dziennych szkół średnich i zasadniczych zawodowych. Dane porównawcze zaczerpnięto z sondaży pod tym samym tytułem, przeprowadzonych w dniach 17-30 kwietnia 1991 r. (N=1233); 17 kwietnia - 7 maja 1990 r. (N=1163); 24 kwietnia - 4 maja 1989 r. (N=1239) oraz 25 - 29 kwietnia 1988 r. (N=1292).

Jeszcze dwa lata temu przeważała opinia, że obecny okres to wstęp do otrząśnięcia się Polski z trudności. Obecnie diagnoza sytuacji jest zdecydowanie odmienna: więcej osób ocenia, że stawiamy kolejny krok na drodze ku upadkowi Polski. Jednocześnie dość powszechne jest przekonanie o panującej anarchii. Większość respondentów uważa, że nikt obecnie nie panuje nad rozwojem sytuacji w kraju (tab. 1).

Tabela 1

(w procentach)

Oceniane stwierdzenia	Wskazania respondentów* według terminów badań		
	1990 r.	1991 r.	1992 r.
Obecny okres to wstęp do otrząśnięcia się Polski z trudności	62	59	27
Obecny okres to kolejny krok na drodze ku upadkowi Polski	8	13	42
Trudno powiedzieć	22	22	26
Wszystkie ważne sprawy kraju są w dobrych rękach	27	17	4
Nikt obecnie nie panuje nad rozwojem sytuacji w kraju	20	32	66
Trudno powiedzieć	44	44	25

* Uwaga! Procenty nie sumują się do 100, ponieważ pominięto braki odpowiedzi

Oceniając to, co zaszło w Polsce w ostatnich trzech latach badani uznali, że:

- nowa władza na razie zastępuje komunistów, ale nie wiadomo jeszcze, do czego to doprowadzi - 26%
- za plecami nowej władzy rządzi kler, Kościół - 24%

- miejsce komunizmu zajęła nowa dyktatura pod sztandarem "Solidarności" - 18%
- za plecami nowej władzy rządzą nadal ci sami co za czasów komunizmu - 12%
- w miejsce dyktatury komunistycznej powstała demokracja - 7%
- nie mam zdania - 11%

O tym, że w miejsce dyktatury komunistycznej powstała demokracja, częściej mówią respondenci przekonani, że obywatele mają wpływ na rządzenie państwem. Będący przeciwnego zdania częściej twierdzą, że za plecami nowej władzy stoi kler. Ci, którzy sądzą, że obecny okres to krok na drodze ku upadkowi Polski oraz że nikt obecnie nie panuje nad rozwojem sytuacji częściej negatywnie oceniają zmiany, jakie dokonały się w Polsce w ostatnich trzech latach. Natomiast przekonani, że obecny okres to wstęp do otrząśnięcia się Polski z trudności oraz że wszystkie ważne sprawy są w dobrych rękach częściej z kolei wyrażają pogląd, iż w miejsce dyktatury komunistycznej powstała demokracja. Takiego zdania jest przede wszystkim młodzież z rodzin inteligenckich i akceptująca kierunek zmian w kraju. Natomiast o tym, że w Polsce rządzi kler, Kościół mówią głównie uczniowie z liceów zawodowych, mieszkający w miastach średniej wielkości, dzieci pracowników fizyczno-umysłowych i rzadko lub wcale nie uczestniczący w praktykach religijnych (tab. 4 aneksu)².

² Pełne zróżnicowanie opinii respondentów w zależności od cech socjodemograficznych zawierają tabele aneksu.

Odpowiadając na pytanie otwarte: *Kto Twoim zdaniem naprawdę rządzi w Polsce?*, młodzież wymieniała następujące grupy, organizacje i osoby, które w największym stopniu decydują o tym, co obecnie dzieje się w kraju. Wskazania respondentów uszeregowane według malejącego odsetka (z pominięciem odpowiedzi poniżej 2% wskazań) przedstawiają się następująco:

<i>Kościół, kler, organizacje chrześcijańskie</i>	- 25%
<i>Prezydent L. Wałęsa</i>	- 18%
<i>"Solidarność", ludzie "S"</i>	- 10%
<i>Nikt, nie ma takiego, kto naprawdę rządzi, panuje stan anarchii, bałaganu</i>	- 9%
<i>Rząd, rada ministrów</i>	- 7%
<i>Komuniści, stara nomenklatura</i>	- 4%
<i>Doradcy L. Wałęsy</i>	- 4%
<i>Sejm, Senat, parlament</i>	- 3%
<i>Ci, którzy dorwali się do władzy, nowa nomenklatura</i>	- 3%
<i>Cały naród, społeczeństwo i jego przedstawiciele, partie koalicji rządowej</i>	- 3%
<i>Ludzie nieodpowiedzialni</i>	- 2%
<i>Nie wiem, trudno powiedzieć</i>	- 17%

Z rozkładów odpowiedzi na zaprezentowane pytania wynika, że młodzi ludzie nie mają sprecyzowanego zdania na temat przemian, jakie zaszły w ostatnich trzech latach w sprawowaniu władzy. Część z nich zgadza się z opinią, iż nowa władza na razie zastępuje komunistów, ale nie wiadomo jeszcze, do czego to doprowadzi, inni są przekonani, że za plecami nowej władzy stoi kler albo ludzie starego porządku. Organizacją, której przypisuje się stosunkowo duży wpływ na rządzenie i na to, co się dzieje w kraju, jest Kościół. Z organów konstytucyjnych jedynie prezydent jest postrzegany jako ten, który rzeczywiście sprawuje władzę w naszym kraju. Pozostałe instytucje - rząd, Sejm, Senat - są wymieniane stosunkowo rzadko.

Opinie o przestrzeganiu swobód obywatelskich, tolerancji światopoglądowej i sposobie sprawowania władzy są zbliżone do uzyskanych w latach 1988-1989. Obserwujemy tendencję do stopniowego pogarszania się tych ocen od 1990 roku, kiedy to odnotowano najbardziej optymistyczne oceny w ostatnich kilku latach. W odpowiedziach młodzieży występuje pewna niekonsekwencja - z jednej strony 44% badanych twierdzi, że w naszym kraju demokratycznie sprawuje się władzę, z drugiej aż dwie trzecie uważa, że obywatele nie mają wpływu na rządzenie państwem (co jest wynikiem najgorszym z odnotowanych od 1988 roku - tabela 2).

Tabela 2

(w procentach)

Czy Twoim zdaniem można powiedzieć, że w naszym kraju:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	Rok	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
demokratycznie sprawuje się władzę	'88	41	36	20
	'89	25	45	28
	'90	66	16	15
	'91	59	24	16
	'92	44	34	19
panuje tolerancja światopoglądowa	'88	58	29	12
	'89	54	26	19
	'90	73	15	9
	'91	62	26	11
	'92	50	33	15
gwarantuje się i przestrzega swobód obywatelskich	'88	56	34	8
	'89	50	35	14
	'90	74	15	8
	'91	69	19	11
	'92	53	31	13
obywatele mają wpływ na rządzenie państwem	'88	26	63	9
	'89	23	61	15
	'90	46	38	13
	'91	37	47	14
	'92	22	65	10

O przestrzeganiu swobód obywatelskich najczęściej są przekonani uczniowie liceów ogólnokształcących, badani akceptujący kierunek, w jakim zmierza sytuacja w kraju, oraz ci, których rodzice mają wyższe wykształcenie. Odmiennie zdanie wyrażają uczniowie techników, ci, których rodzice mają wykształcenie pomaturalne i są prywatnymi przedsiębiorcami, oraz respondenci nie akceptujący kierunku zmian w kraju.

Młodzież nie zgadza się z poglądem, że szanse życiowe wszystkich ludzi są takie same. Uważa, że zależą one od sytuacji materialnej i pochodzenia społecznego. Obecnie sądzi tak najwięcej uczniów od 1988 roku (tab. 3). O nierównych szansach jest najczęściej przekonana młodzież z wielkich miast, z rodzin inteligentnych, oceniająca swoją sytuację materialną jako złą i nie akceptująca kierunku, w jakim zmierza sytuacja w kraju.

Tabela 3

(w procentach)

Czy, Twoim zdaniem, można powiedzieć, że w naszym kraju:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	Rok	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
wszyscy mają równe szanse życiowe niezależnie od pochodzenia społecznego	'88	36	59	3
	'89	24	68	7
	'90	43	48	6
	'91	38	54	6
	'92	26	64	9
wszyscy mają równe szanse życiowe niezależnie od sytuacji materialnej	'88	20	73	6
	'89	13	76	10
	'90	23	66	9
	'91	17	73	10
	'92	12	78	8

Bardziej sceptyczne opinie niż w latach poprzednich (zwłaszcza dwóch ostatnich) świadczą o narastającej frustracji i niezadowoleniu młodego pokolenia, wywołanych niekorzystnymi zjawiskami w życiu polityczno-społecznym, dotyczącymi przede wszystkim startu życiowego i sytuacji materialnej.

O działalności instytucji, osób i organizacji

Dokonane przez młodzież oceny działalności instytucji, osób i organizacji są w znacznej mierze krytyczne, o wiele gorsze niż przed dwoma laty. Może to wskazywać, ogólnie rzecz biorąc, na poważny kryzys zaufania młodego pokolenia do tych organizacji (tab. 4). Na zbliżonym (gorszym niż w 1990 roku) poziomie oceniane są: Sejm, Senat, rząd, a także prezydent i Kościół, przy nieco większej liczbie opinii krytycznych dotyczących tych dwóch ostatnich. Najbardziej zmalała od 1990 roku liczba ocen pozytywnych w odniesieniu do Kościoła rzymskokatolickiego. Jedną z możliwych przyczyn może być zwiększony w ostatnich czasach wpływ Kościoła na rządzenie państwem. Zyskała tylko policja (choć rok temu miała jeszcze lepsze notowania) i nieco wojsko, które z kolei straciło znacznie w porównaniu z 1988 rokiem.

Z porównania ocen dokonanych przez młodzież i dorosłych respondentów³ wynika, że ci ostatni gorzej oceniają instytucje władzy - Sejm, Senat, rząd, prezydenta, lepiej natomiast organizacje ochrony interesów grupowych (związki zawodowe), instytucje porządku publicznego (wojsko i policję), a także Kościół. Ponadto u młodzieży odnotowano znacznie większy niż u dorosłych odsetek odpowiedzi "trudno powiedzieć" przy ocenianiu większości instytucji.

³ "Aktualne problemy i wydarzenia" (25) - badanie zrealizowane w dniach 1-3 maja 1992 r. na 1191-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski.

Tabela 4

(w procentach)

Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy działalność niżej wymienionych osób, instytucji i organizacji dobrze służy społeczeństwu?				
Instytucje	Rok	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Sejm	'88	69	15	13
	'89	53	22	17
	'90	74	10	13
	'91	51	30	18
	'92	35 (30)*	41 (60)	22 (11)
Senat	'90	72	10	14
	'91	48	30	20
	'92	34 (29)	40 (53)	24 (18)
Rząd	'88	47	32	18
	'89	40	35	22
	'90	65	17	14
	'91	57	22	19
	'92	34 (32)	43 (53)	21 (15)
Premier	'90	73	11	13
	'91	59	16	23
	'92	43	33	22
Prezydent	'90	43	33	21
	'91	57	27	14
	'92	35 (36)	48 (52)	15 (13)
NSZZ "Solidarność"	'89	65	11	22
	'90	65	17	14
	'91	40	38	20
	'92	26 (46)	45 (35)	26 (19)
Kościół rzymsko- katolicki	'88	76	12	10
	'89	74	10	14
	'90	70	14	12
	'91	43	39	15
	'92	34 (48)	45 (44)	19 (8)
Wojsko	'88	70	19	9
	'89	56	28	14
	'90	48	32	16
	'91	51	29	18
	'92	50 (68)	28 (12)	19 (20)
Policja	'88	51	37	11
	'89	38	41	19
	'90	37	41	18
	'91	59	25	15
	'92	53 (66)	27 (21)	17 (12)
OPZZ	'89	42	25	30
	'90	30	32	33
	'91	25	32	39
	'92	18 (32)	41 (39)	38 (29)
NSZZ "Solidarność" RI	'91	38	21	37
	'92	33 (45)	29 (26)	36 (28)

* W nawiasach podano wyniki z badania "Aktualne problemy i wydarzenia" (25) przeprowadzonego na reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski (N=1191).

Na podstawie analizy czynnikowej wyodrębniono trzy czynniki:

Tabela 5

Instytucje	I czynnik	II czynnik	III czynnik
Senat	0.88		
Sejm	0.87		
Rząd	0.77		
Premier	0.67		
Policja		0.86	
Wojsko		0.86	
NSZZ "S"			0.82
Prezydent			0.71
Kościół			0.70
NSZZ "S" RI			0.57
OPZZ			0.52

Postrzegana przez młodzież scena społeczno-polityczna dzieli się na trzy wymiary: **władzy państwowej** (ustawodawczo-wykonawczej), **ładu i porządku publicznego** (policja i wojsko) i **związkowo-prezydencko-kościelny**. Może dziwić, że prezydent nie znalazł się w I czynniku, chociaż wysoka korelacja czynnika pierwszego i trzeciego (0.40) pozwala sądzić, że mają one elementy wspólne. Młodzi ludzie postrzegają prezydenta nie przez pryzmat urzędu, który sprawuje, ale ze względu na swój rodowód (NSZZ "Solidarność") i związki z Kościołem.

*

*

*

Obraz Polski widzianej oczami młodzieży nie nastraja optymistycznie. Dominuje przekonanie, że obecna sytuacja zmierza w złym kierunku, że jesteśmy na drodze ku upadkowi Polski, a w kraju nikt nie panuje nad rozwojem sytuacji. W miarę korzystne są opinie o swobodach obywatelskich.

Największa grupa badanych przypisuje wpływ na rządzenie w kraju Kościołowi, klerowi i organizacjom chrześcijańskim. Natomiast obywatele - zdaniem respondentów - mają zbyt mały wpływ. Wyraźnie spadło zaufanie do osób, instytucji i organizacji życia publicznego, co związane jest zapewne z konfliktami na wyższych szczeblach władzy.

ANEKS

Tabela 1. Czy, Twoim zdaniem, można powiedzieć, że obecnie w naszym kraju: a) demokratycznie sprawuje się władza, b) panuje tolerancja światopoglądowa (%)

	a)			LICZBA OSOB	b)			LICZBA OSOB
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
Ogółem	45	35	20	1265	51	34	15	1263
Płeć								
Mężczyźni	50	35	15	692	52	36	12	691
Kobiety	40	35	25	570	50	31	19	569
Typ szkoły								
Liceum ogólnokształcące	42	45	13	223	47	45	8	224
Technikum	47	42	12	321	51	40	8	321
Liceum zawodowe	44	35	21	239	55	28	17	238
Zasadnicza szkoła zawod.	47	26	27	478	51	27	22	476
Miejsce zamieszkania								
Wieś	49	29	22	492	56	26	18	488
Miasto do 20 tys.	43	38	19	216	50	35	15	215
od 21 do 100 tys.	39	44	16	277	48	40	12	281
od 101 do 500 tys.	50	32	17	127	44	37	18	126
501 tys.i więcej mieszk.	46	34	20	143	49	41	10	143
Region								
Północny	53	24	23	152	49	27	25	150
Zachodni	42	49	9	114	44	48	8	117
Środkowozachodni	42	42	16	88	53	34	13	88
Środkowy	45	29	26	240	51	31	18	239
Wschodni	43	43	14	231	53	34	12	229
Południowo-wschodni	49	32	19	242	60	30	11	242
Południowo-zachodni	42	34	24	198	43	37	20	198
Wykształcenie ojca								
Podstawowe	48	29	23	228	51	30	19	228
Zasadnicze zawodowe	43	34	23	514	53	29	18	515
Średnie	44	38	18	300	46	42	13	296
Pomaturalne	54	35	11	37	62	30	8	37
Wyższe	47	43	10	161	51	42	7	162
Wykształcenie matki								
Podstawowe	42	33	25	273	53	28	19	271
Zasadnicze zawodowe	49	29	22	352	53	28	19	351
Średnie	43	38	18	370	47	39	14	371
Pomaturalne	43	45	13	103	50	40	10	102
Wyższe	49	39	12	146	52	41	7	147
Grupa społ.- zawodowa ojca								
Kadra kier., inteligencja	50	40	10	117	51	40	9	118
Poz. pracownicy umysłowi	42	40	19	129	52	37	11	129
Pracownicy fiz.- umysł.	54	23	23	78	53	32	15	79
Robotnicy wykwalifikowani	45	35	20	470	53	30	17	468
Robotnicy niewykwalifik.	49	25	26	97	49	27	24	97
Rolnicy	46	37	17	160	55	30	15	159
Prywatni przedsiębiorcy	38	35	28	69	41	37	22	68
Miejsce pracy ojca								
Zakład państwowy/spółdz.	45	35	21	603	50	34	16	604
Zakład prywatny	44	35	21	176	49	35	15	176
Gospodarstwo rolne	46	36	18	150	57	28	15	149
Brak stałego msc. pracy	46	36	18	321	50	35	15	319
Ocena własnych war. mater.								
Złe	41	38	20	437	50	36	14	437
Średnie	47	32	21	608	52	31	17	607
Dobre	48	38	14	212	50	36	13	211
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	48	35	17	147	57	30	12	148
Raz w tygodniu	44	36	20	765	51	33	16	763
Kilka razy w roku	49	29	22	245	50	33	16	244
W ogóle nie uczestniczy	48	41	11	100	40	50	10	100
Ocena kier.rozw.syt.w kr								
Dobry kierunek	70	16	14	126	58	31	10	127
Zły kierunek	38	44	18	727	47	38	15	729
Trudno powiedzieć	52	25	24	411	55	27	18	406

Tabela 2. Czy, Twoim zdaniem, można powiedzieć, że obecnie w naszym kraju: a) gwarantuje się i przestrzega praw obywatelskich, b) obywatele mają wpływ na rządzenie państwem (%)

	a)			LICZBA OSOB	b)			LICZBA OSOB
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
Ogółem	55	32	14	1253	23	67	10	1258
Płeć								
Mężczyźni	57	32	11	688	24	67	9	689
Kobiety	51	32	17	562	21	66	13	566
Typ szkoły								
Liceum ogólnokształcące	69	22	9	221	25	64	11	221
Technikum	54	36	10	319	24	68	7	320
Liceum zawodowe	52	32	16	234	19	67	13	238
Zasadnicza szkoła zawod.	49	34	17	475	23	67	11	475
Miejsce zamieszkania								
Wieś	53	31	16	485	25	63	12	487
Miasto do 20 tys.	54	32	13	215	20	69	11	214
od 21 do 100 tys.	59	32	9	274	23	68	9	279
od 101 do 500 tys.	57	28	14	127	21	73	6	127
501 tys. i więcej mieszk.	49	36	15	143	21	67	12	141
Region								
Północny	52	32	16	149	29	59	13	150
Zachodni	52	43	5	116	22	75	3	115
Środkowozachodni	55	37	8	86	19	70	10	88
Środkowy	52	35	13	238	24	63	14	240
Wschodni	59	28	13	230	21	68	10	230
Południowo-wschodni	61	22	17	238	25	65	10	239
Południowo-zachodni	49	35	16	196	19	71	10	196
Wykształcenie ojca								
Podstawowe	59	29	13	228	25	62	12	228
Zasadnicze zawodowe	52	33	15	510	22	68	10	515
Średnie	52	33	15	295	23	66	11	295
Pomaturalne	43	41	16	37	20	66	14	35
Wyższe	63	28	9	158	23	70	8	160
Wykształcenie matki								
Podstawowe	53	30	17	271	25	64	12	272
Zasadnicze zawodowe	56	29	14	349	23	69	8	349
Średnie	52	34	13	366	20	68	12	373
Pomaturalne	54	36	10	101	22	68	10	100
Wyższe	62	28	10	145	29	62	9	143
Grupa społ.- zawodowa ojca								
Kadra kier., inteligencja	57	27	16	115	20	74	7	117
Poz. pracownicy umysłowi	62	32	6	128	23	64	13	128
Pracownicy fiz.- umysł.	54	29	17	78	33	57	10	79
Robotnicy wykwalifikowani	55	31	14	465	24	65	10	468
Robotnicy niewykwalifik.	54	33	13	96	24	63	14	96
Rolnicy	58	30	12	158	22	69	9	160
Prywatni przedsiębiorcy	45	38	17	69	28	59	13	69
Miejsce pracy ojca								
Zakład państwowy/spółdz.	55	31	14	596	22	67	11	599
Zakład prywatny	52	38	10	173	24	65	11	176
Gospodarstwo rolne	58	30	12	149	23	68	9	150
Brak stałego msc. pracy	53	32	15	322	23	67	10	319
Ocena własnych war. mater.								
Złe	52	34	14	433	20	71	10	437
Średnie	57	29	14	604	25	63	12	602
Dobre	52	35	13	208	22	69	9	211
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	59	28	13	146	24	68	8	149
Raz w tygodniu	53	32	14	755	24	64	12	757
Kilka razy w roku	58	30	13	246	19	72	9	245
W ogóle nie uczestniczy	48	40	11	99	19	75	6	100
Ocena kier.rozw.syt.w kr								
Dobry kierunek	68	21	10	126	49	42	9	126
Zły kierunek	50	39	11	720	17	75	8	726
Trudno powiedzieć	58	23	19	406	25	60	15	405

Tabela 3. Czy, Twoim zdaniem, można powiedzieć, że obecnie w naszym kraju: a) wszyscy mają równe szanse życiowe niezależnie od pochodzenia społecznego, b) wszyscy mają równe szanse życiowe niezależnie od sytuacji materialnej (%)

	a)			LICZBA OSOB	b)			LICZBA OSOB
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
Ogółem	26	65	9	1272	12	80	8	1269
Płeć								
Mężczyźni	27	63	9	696	14	78	8	695
Kobiety	25	66	9	573	10	81	8	571
Typ szkoły								
Liceum ogólnokształcące	25	67	8	224	8	89	4	223
Technikum	25	66	9	322	13	80	7	321
Liceum zawodowe	25	68	7	242	9	84	7	242
Zasadnicza szkoła zawod.	28	61	11	480	16	72	11	479
Miejsce zamieszkania								
Wieś	29	61	11	493	15	76	9	494
Miasto do 20 tys.	29	62	10	217	13	79	7	216
od 21 do 100 tys.	25	69	7	281	11	81	7	279
od 101 do 500 tys.	25	68	7	127	9	82	9	127
501 tys. i więcej mieszk.	17	73	10	144	8	87	6	143
Region								
Północny	31	59	9	153	12	78	9	153
Zachodni	26	66	8	117	19	76	5	117
Środkowozachodni	31	61	8	88	20	70	9	88
Środkowy	26	65	8	242	10	83	7	241
Wschodni	26	66	8	231	12	84	5	231
Południowo-wschodni	29	61	10	243	14	76	10	243
Południowo-zachodni	16	72	12	198	7	82	11	196
Wykształcenie ojca								
Podstawowe	32	59	9	230	16	76	8	229
Zasadnicze zawodowe	26	64	9	517	11	80	9	519
Średnie	23	69	8	301	12	82	6	298
Pomaturalne	22	70	8	37	11	78	11	37
Wyższe	23	67	9	162	11	82	7	162
Wykształcenie matki								
Podstawowe	31	60	9	275	15	77	8	274
Zasadnicze zawodowe	26	64	10	353	12	78	9	351
Średnie	24	68	8	373	11	80	9	374
Pomaturalne	26	64	10	103	13	82	6	103
Wyższe	23	67	10	147	10	85	5	147
Grupa społ.- zawodowa ojca								
Kadra kier., inteligencja	28	67	5	118	8	83	8	118
Poz. pracownicy umysłowi	28	63	9	130	12	81	7	130
Pracownicy fiz.- umysł.	29	61	10	79	15	77	8	79
Robotnicy wykwalifikowani	26	65	8	472	12	79	9	470
Robotnicy niewykwalifik.	27	59	14	96	15	79	6	96
Rolnicy	31	60	9	162	17	75	9	162
Prywatni przedsiębiorcy	13	75	12	69	9	81	10	69
Miejsce pracy ojca								
Zakład państwowy/spółdz.	25	65	10	607	13	80	7	605
Zakład prywatny	27	63	10	176	10	82	8	177
Gospodarstwo rolne	28	64	8	151	15	75	10	151
Brak stałego msc. pracy	27	66	8	323	11	80	9	322
Ocena własnych war. mater.								
Złe	24	70	6	439	8	85	7	438
Średnie	28	61	11	611	15	76	9	609
Dobre	26	64	10	214	14	79	7	214
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	23	70	7	149	11	80	9	149
Raz w tygodniu	28	62	10	769	12	79	9	766
Kilka razy w roku	24	67	9	246	12	81	7	246
W ogóle nie uczestniczy	21	71	8	100	15	82	3	100
Ocena kier.rozw.syt.w kr								
Dobry kierunek	37	50	13	127	13	77	9	127
Zły kierunek	24	69	7	733	13	81	6	730
Trudno powiedzieć	26	62	12	411	11	78	10	411

Tabela 4. Który z wymienionych poglądów jest Ci najbliższy ? 1. W miejsce dyktatury komunistycznej powstała demokracja 2. Miejsce komunizmu zajęła nowa dyktatura pod sztandarem "Solidarności" 3. Nowa władza na razie zastępuje komunistów, ale nie wiadomo jeszcze do czego to doprowadzi 4. Za plecami nowej władzy rządzą nadal ci sami, co za czasów komunizmu 5. Za plecami nowej władzy rządzą kler, Kościół (%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	LICZBA OSÓB
Ogółem	8	18	27	12	25	11	1278
Płeć							
Mężczyźni	9	17	26	12	28	8	694
Kobiety	7	19	27	11	21	15	581
Typ szkoły							
Liceum ogólnokształcące	10	14	34	8	24	10	225
Technikum	10	23	29	10	20	8	321
Liceum zawodowe	6	16	29	10	29	9	242
Zasadnicza szkoła zawod.	6	18	20	15	26	15	486
Miejsce zamieszkania							
Wieś	7	20	25	15	18	14	496
Miasto do 20 tys.	8	21	26	8	26	11	216
od 21 do 100 tys.	5	18	28	8	33	8	284
od 101 do 500 tys.	10	15	25	13	26	11	129
501 tys. i więcej mieszk.	10	10	31	13	28	8	144
Region							
Północny	9	14	27	17	22	11	154
Zachodni	4	30	25	11	24	6	118
Środkowozachodni	3	18	21	10	34	13	87
Środkowy	8	11	26	8	34	12	244
Wschodni	11	23	25	12	17	13	232
Południowo-wschodni	5	22	34	14	15	10	244
Południowo-zachodni	9	13	22	12	32	12	199
Wykształcenie ojca							
Podstawowe	8	22	25	11	20	13	233
Zasadnicze zawodowe	6	18	25	15	25	12	518
Średnie	8	16	26	11	28	12	301
Pomaturalne	5	29	32	11	21	3	38
Wyższe	13	14	32	8	26	7	162
Wykształcenie matki							
Podstawowe	5	23	26	12	20	15	278
Zasadnicze zawodowe	6	17	25	13	27	12	354
Średnie	9	16	27	12	25	10	374
Pomaturalne	11	16	26	13	29	6	104
Wyższe	10	16	31	10	25	8	146
Grupa społ.- zawodowa ojca							
Kadra kier., inteligencja	13	20	29	5	24	8	119
Poz. pracownicy umysłowi	12	18	26	11	28	5	131
Pracownicy fiz.- umysł.	6	12	23	10	32	17	78
Robotnicy wykwalifikowani	7	17	26	13	24	13	475
Robotnicy niewykwalifik.	5	15	27	11	27	15	98
Rolnicy	8	23	28	13	16	11	164
Prywatni przedsiębiorcy	6	14	25	16	26	13	69
Miejsce pracy ojca							
Zakład państwowy/spółdz.	6	18	26	13	25	13	608
Zakład prywatny	8	20	27	11	27	7	177
Gospodarstwo rolne	9	25	27	14	15	10	153
Brak stałego msc. pracy	10	14	27	10	28	12	325
Ocena własnych war. mater.							
Złe	7	17	25	12	26	14	440
Średnie	8	18	28	12	24	10	614
Dobre	9	22	25	11	23	10	216
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	9	15	36	16	12	13	148
Raz w tygodniu	8	21	27	13	20	12	775
Kilka razy w roku	5	16	25	9	37	8	245
W ogóle nie uczestniczy	6	10	16	7	51	10	101
Ocena kier.rozw.syt.w kraju							
Dobry kierunek	26	6	35	8	17	9	127
Zły kierunek	4	24	24	11	28	10	736
Trudno powiedzieć	8	12	29	14	21	15	414